

TALABALARNING INTELLEKTUAL QOBILIYATLARINI ANIQLASH USULLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI

**Latipova Xajibibi Ibrohim qizi,
Urganch davlat universiteti
241-guruh Psixologiya magistranti.**

Annotatsiya

Bugungi kunda intellekt va intellektual qobiliyatlarni aniqlashga mo'ljallangan usullar ommalshib bormoqda. Intellektual qobiliyatni aniqlash va uni rivojlantirish orqali talalarning ta'lim olish jarayonini samarali qilish mumkin. Ushbu tezisda talabalarning intellektual qobiliyatlarini aniqlash usullari va ularning samaradorligi tahlil qilinadi. Intellekt tushunchasiga izoh berilib, psixometrik testlar, kuzatuv, suhbat va boshqa usullarning ahamiyati va natijadorligi o'rganiladi. Shuningdek, samaradorlikni baholash mezonlari ko'rib chiqiladi va amaliyot uchun muhim tavsifalar keltiriladi.

Kalit so'zlar: intellekt, validlik(ishonchlilik), reliabilnost (barqarorlik), intellektual qobiliyat, psixometrik testlar, kuzatuv, samaradorlik, baholash mezonlari.

Intellekt ([lotincha](#)dan tarjima qilganda: intellects — bilish, tushunish, idrok etish degan ma'noni anglatasi) — bu shaxsning bilish, muhokama qilish, mantiqiy xulosalar chiqarish, muammolarni hal qilish, yangi bilimlarni o'zlashtirish va ulardan samarali foydalanish qobiliyati. Intellekt shaxsning aqliy rivojlanish darajasi bo'lib, unda ko'nikmalar, bilimlar, xotira, e'tibor, ijodkorlik va tafakkur singari ko'plab aqliy jarayonlar mujassam bo'ladi. Intellekt saviyasi, darajasi inson faoliyatining natijalariga, shuningdek, [psixologik testlarga qarab ham belgilanadi](#). Intellekt – bu insonning fikrlash, anglash, muammolarni hal qilish va o'rganish qobiliyatlarini ifodalovchi murakkab psixologik tushuncha hisoblanadi. Intellektual qobiliyatlar shaxsning bilim olish jarayonidagi muvaffaqiyatini belgilab beruvchi muhim omil sifatida qaraladi. Bugungi kunda talabalarning intellektual qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish masalasi pedagogika va psixologiya sohasida dolzarb mavzulardan biridir.

1. Talabalarning intellektual qobiliyatlarini aniqlashda qo'llaniladigan usullar quyidagilardan iborat:

- **Psixometrik testlar:** Bu testlar intellektni o‘lchashning standartlashgan vositalaridan biridir. Masalan, Veksler testi, Ravenning progressiv matritsalarini va Stanford-Bine testi talabalarning turli qobiliyatlarini o‘rganishda keng qo‘llaniladi. Ushbu testlar muayyan vazifalarni hal qilish orqali shaxsning fikrlash darajasini baholaydi.

- **Kuzatuv:** Talabalarni real vaziyatlarda kuzatish orqali ularning intellektual qobiliyatlari aniqlanadi. Ushbu metod orqali shaxsning ijodiy yondashuvi, tezkor qaror qabul qilish qobiliyati va boshqaruv ko‘nikmalari aniqlanishi mumkin.

- **Suhbat:** Talabalar bilan individual suhbatlar o‘tkazish orqali ularning bilim darajasi, qiziqishlari va fikrlash uslubi haqida ma’lumot olish mumkin.

- **Amaliy topshiriqlar:** Talabalarga turli murakkablikdagi vazifalar berilib, ularning mustaqil fikrlash va ijodkorlik qobiliyati baholanadi.

2. Samaradorlikni baholash mezonlari.

Intellektual qobiliyatni aniqlash usullarining samaradorligi quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

- ◆ **Validlik (ishonchlilik):** Test yoki metodning intellektni aniqlashda qanchalik aniq natija berishini anglatadi. Masalan, Raven testi aqliy rivojlanishni o‘lchashda yuqori darajadagi validlikka ega.

- ◆ **Reliabilnost (barqarorlik):** Natijalar bir necha marta o‘tkazilganda o‘zgarmasligi talab qilinadi.

- ◆ **Qamrov:** Usulning talabalarning turli qirralarini baholash imkoniyati. Masalan, ijodiy fikrlashni o‘rganish uchun amaliy topshiriqlar qamrovini kengaytirish zarur.

- ◆ **Amaliyotdagi qulaylik:** Metodning qo‘llanilishi oson va talabalarga tushunarli bo‘lishi kerak.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Talabalarning intellektual qobiliyatlarini aniqlashda psixometrik testlar va boshqa usullarning kombinatsiyasidan foydalanish zarur. Ushbu usullar validlik va reliabilnostni ta’minlashi lozim. Amaliyot uchun taklif

qilinadigan asosiy tavsiyalar – testlarni moslashtirish, kuzatuv va suhbatni interfaol usullarda olib borish, shuningdek, baholash mezonlarini rivojlantirishdir. Ushbu yo‘nalishdagi tadqiqotlar talabalarning intellektual rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi va ularning bilim olish jarayonini takomillashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

1. [O‘zME](#). Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil
2. E.G’. G‘oziev Tafakkur psixologiyasi T: "O'quvchi" 1991.
3. V.M. Karimova, "Psixologiya" O‘quv qo‘llanma T. A. Qodiriy nomidagi xalq me‘rosi nashriyoti. 2002.
4. V.M. Karimova, R.I. Sunnatova, R.N. Tojiboyeva. Mustaqil fikrlash. "Sharq" T: 2000.
5. I.P. Ivanov, M.E. Zufarova, "Umumiy psixologiya" O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti T: 2009.

**Research Science and
Innovation House**